

Relatoria del workshop

"Impulsem la Justícia Restaurativa Ambiental a Catalunya: Potencialitats i reptes"

Data: 8 de maig de 2024

Horari: De 09:30 a 13:30 hrs.

Lloc: Sala d'actes del Síndic de Greuges de Catalunya (Barcelona)

Enregistrament:

https://www.youtube.com/watch?v=V52iG6e8D_Y&t=10s

Impulsa:

Promou:

Finança:

INSTA – Serveis Jurídics Ambientals, SCCLP

Carrer Masricart, 6A, baixos · 43110 La Canonja · NIF: F55567093
623 22 88 06 · info@instajuridic.com · www.instajuridic.com

INTRODUCCIÓ

El 8 de maig del 2024 es va celebrar el workshop “Impulsem la Justícia Restaurativa Ambiental a Catalunya”, organitzat per INSTA, en col·laboració del Síndic de Greuges de Catalunya i Tésera Mediació (a càrrec de la dinamització).

Aquest esdeveniment, que es va desenvolupar en el marc del projecte “Diàleg ambiental pel futur de totes” (finançat per la Generalitat de Catalunya, Convocatòria Projectes Singulares 2023), va tenir com a objectiu explorar les potencialitats i els desafiaments de la justícia restaurativa ambiental a Catalunya, a partir de l'experiència d'aquest enfocament en altres àmbits. La sessió es va organitzar en dues parts: un primer panell es va enfocar, de forma general, a la justícia restaurativa; i el segon va abordar més concretament la justícia restaurativa ambiental dins i fora de Catalunya. A aquests els va seguir un diàleg final entre les i els panelistes i el públic assistent on es va reflexionar sobre les possibilitats, reptes i desafiaments de l'aplicació de l'enfocament restauratiu en assumptes ambientals al territori.

A l'activitat, que es va celebrar de forma presencial a la Sala d'actes del Síndic de Greuges de Catalunya (Barcelona), van participar panelistes experts i expertes en l'enfocament restauratiu en diferents àmbits inclòs l'ambiental, així com diverses persones assistents dels sectors de l'administració, l'acadèmia, entitats i organitzacions de la societat civil.

DESENVOLUPAMENT DEL WORKSHOP

Benvinguda i presentació

A càrrec d'Esther Giménez-Salinas i Colomer (Síndica de Greuges de Catalunya), Aida C. Rodríguez (Síndic de Greuges de Catalunya) i Jordi Recordà Cos (INSTA).

Esther Giménez va exposar que com fa 34 anys, a alemanya, va ser el primer cop que va sentir parlar de la justícia restaurativa. Fa una reflexió sobre com a alemanya, va veure un cas d'una dona d'avançada edat que va prendre mal per culpa d'un jove que la va empenyar empenya. Després de 4-5 sessions van arribar a una entesa. També va reflexionar sobre com a alemanya va sentir parlar per primer cop sobre protecció ambiental a través de la separació dels residus per la seva tipologia.

Justícia restaurativa i protecció ambiental son dos conceptes que la porten al passat i que sap que son possibles.

Fa una reflexió sobre què és el Síndic i el seu origen (*Ombudsman*). Aquesta figura es va implementar a Catalunya, es preveu a l'Estatut d'Autonomia, ha tingut un creixement constant i es una institució consolidada respecte de les seves funcions.

El Síndic de Greuges és un garant de la protecció dels drets individuals de les persones. També fa una reflexió sobre com la justícia restaurativa neix en el camp penal. Poc a poc s'implementa la possibilitat de que la justícia restaurativa arribi al camp de l'administració pública.

La Síndica comenta com la relació ciutadà-administració pública és complexa, donada la maquinària/funcionament de la segona. No obstant creu que l'existència del Síndic pot afavorir pel que fa a les necessitats del ciutadà en aquest àmbit.

Va tancar la seva intervenció esmentant que, a Alemanya és perceput com a impossible implementar la justícia restaurativa en l'àmbit de l'administració pública. Potser en aquest sentit, comenta, Catalunya està més avançada que a Alemanya.

Tot seguit l'**Aida C. Rodríguez** va assenyalar que una qüestió que es van proposar al Síndic és que hi havia d'haver una àrea de justícia restaurativa al mateix Síndic, amb nom propi, una direcció, una assessora de l'àrea, etc. Era important crear l'espai amb un nom concret.

Per altra banda, era necessària la formació, aprofitant el bagatge de la Síndica, però també incorporant l'experiència externa a la institució. Reconeix la importància de divulgar les idees i parlar de la justícia restaurativa, establint aliances, fent convenis i publicacions en l'àmbit restauratiu. En aquest sentit, el Síndic de Greuges de Catalunya treballa amb síndics locals i universitaris per divulgar. També cal veure quin és el potencial del Síndic en la justícia restaurativa. Reconeix que té molt potencial i que aquest s'ha de desplegar.

Finalment el **Jordi Recordà** va esmentar que cada vegada hi ha més persones a la casa de la restaurativa. Hi ha gent procedent de diferents àmbits. Jordi esmenta que INSTA és pionera en el camp de la justícia restaurativa en l'àmbit ambiental.

Esmenta el seu origen i provenença a INSTA. A INSTA es protegeix l'ambient des de la normativa, però també des del diàleg. D'aquesta manera quan hi ha un dany ambiental no només cal restaurar la funcionalitat del sistema ecològic, sinó també vetllar per les persones afectades i que han de vetllar per recuperar aquest espai.

Tenir en compte les relacions humanes és una forma de protegir el medi ambient. Aquesta, esmentada, és la idea principal que ha tingut la cooperativa des de fa temps, i que impulsa mitjançant un Projecte Singulars de la Generalitat. En aquest projecte tenim una fase reflexiva, d'estudi del diàleg i de la justícia restaurativa. També s'executen formacions. I per últim, el Projecte Singulars preveu una prova pilot. Tots aquests aspectes, comenta, donen cos a la dinàmica nova que es vol instaurar a Catalunya tenint en compte els vincles humans.

Finalment, amb una breu explicació del programa es va inaugurar la jornada.

Primera part: Justícia Restaurativa a Catalunya

Ponents: Albert Rodríguez (Fundació AGI), Mònica Albertí i Cortés (Cultura Restaurativa SCP) i Clara Casado Coronas (Síndic de Greuges de Catalunya).

Albert Rodríguez va fer una breu explicació sobre la història de la justícia restaurativa, incidint en que ell és expert en la part més pràctica. Va destacar la importància de tenir en compte les comunitats. Justícia restaurativa, explica, és veure com s'organitzen les comunitats per afrontar els conflictes que causen danys a les persones i a les pròpies comunitats. Vol dir parlar de cercles, en els quals hi ha gent amb diferents coneixements.

Es fa referència a les nacions originàries d'Estats Units, a les comunitats mahorís, els ubuntu de l'Àfrica, etc. Totes aquestes comunitats alimenten el paradigma de la justícia restaurativa.

Quan l'estat, entenent-se com a Imperi Romà, s'apropia d'aquestes relacions construeix un sistema de justícia per temes civils i penals que té com a objectiu donar resposta als comportaments que infringeixen alguna norma. Aquest sistema està pensat per donar resposta als comportaments perniciosos amb una resposta proporcionalment perniciosa.

No obstant és un Estat o sistema que no acaba de respondre. Les víctimes a vegades no es queden satisfetes, i es queden revictimitzades. El ponent incideix en que s'ha de posar en valor les persones que reben el dany, i a més el dany del sistema judicial.

En entrevistes que ha fet sobre el sistema justícia, una necessitat recurrent és que es “faci justícia.” Hi ha persones que basen les expectatives en els procediments judicials en que “surti la veritat”, quan el cert és que no hi ha una única veritat.

També exposa que quan un sistema fa servir les víctimes únicament per impulsar una acusació, les víctimes es senten fetes servir i menyspreades.

El ponent exposa com als anys 70-80 neix un moviment que reivindica la justícia restaurativa. Nacions Unides té un programa que indica que és la justícia restaurativa. El defineix com “[...] una forma de responder a comportamientos delictivos teniendo en cuenta las necesidades de las comunidades, de las víctimas y de los delincuentes.” Es fa esment de que és un concepte evolutiu, i que ha d'avançar en base a la reflexió.

La justícia restaurativa es qualsevol programa que fa servir mètodes restauratius i que cerca resultats restauradors.

A nivell estatal existeix la llei 4/2015, relativa a l'estatut de la víctima. A l'article 5.1.k s'exposen els drets de les víctimes, l'art. 5.2 esmenta que les víctimes han de ser informades i l'article 15 parla del dret a ser informats dels serveis de justícia restaurativa que tinguin les administracions. Això aplica a totes les persones que tinguin obert un procés penal.

Albert Rodríguez explica com a Catalunya es funciona mitjançant l'ofici. Son els òrgans judicials qui informen de les possibilitats de la justícia restaurativa. En el cas de violència de gènere i sexual es parla de mediació. Aquesta és una de les tècniques en els processos restauratius. Cal pensar en les necessitats de les víctimes i com volen ser reparades.

En aquests principis de la justícia restaurativa s'ha de fer esment en que es treballen amb necessitats i sentiments de les persones. Es treballa amb víctimes que han estat victimitzades, i que s'ha de preguntar què necessiten per ser restaurades. Cal veure les necessitats, si entra en el procés la persona que l'ha agredit o la comunitat, etc.

També exposa com fa servir un llibre del David Román (Guia de pràctiques restauratives para centros de protecció a la infància y la adolescència). Aquest llibre fa una sèrie de preguntes per veure com s'està produint la restauració.

Finalment, va exposar com la justícia retributiva no mira cap al futur, però la restaurativa sí.

Mònica Albertí i Cortés va parlar sobre metodologia de canvi. S'ha de treballar a nivell de canvi sistèmic. No és només instaurar pràctiques restauratives. En l'àmbit ambiental és no només donar resposta al conflicte, sinó com escoltem les necessitats del medi. És una qüestió molt estructural.

Cal veure la metodologia per obtenir dades. Exposa dades de què estan fent acompanyant al servei escola i famílies del Departament.

La ponent guia la seva exposició fent servir la piràmide que apareix en el següent enllaç: <https://projectes.xtec.cat/convivenciapositiva/categoria/enfocament-restauratiu/>

Exposa com no treballen només la idea de donar resposta als conflictes diferenciant que conflicte no és igual a violència. Aquesta idea prové de la cultura de pau.

La justícia restaurativa molts cops s'entén com quelcom responsiu. Al final és on potser s'inverteix més en l'àmbit responsiu. El que es treballa primer en la transferència de lo penal a lo comunitari és l'element relacional, i quines pràctiques restauratives ens serveixen per respondre a conflictes, crear un sentiment de pertinença, donar veu, etc. Aquesta és la part de "construir relacions". En aquesta part es desenvolupen metodologies com el cercle que impacten directament (pedagogies, àmbit escolar) en qualsevol organització.

Els cercles serveixen per parlar de temes que ens preocupen i també conèixer-nos. La "provenció" serveix per conèixer-nos i donar una resposta positiva i no violenta. La ponent parla sobre la necessitat de ser proactiu. Això està relacionat amb la pau positiva, és a dir, fer accions per relacionar-nos de forma positiva i pacífica.

Cal saber què necessitem. Hem de capacitar en dos habilitats: l'escolta (activa, atenta, empàtica) però també restaurativa (Belinda Hopkins); i la comunicació no violenta (Marcel Rosenberg) que ja està molt present en pràctiques concretes.

Ens capacitem, ens proveïm com a comunitat per gestionar els processos de manera positiva. Quan fem això prevenim violències, superem les violències però reconeix que hi ha molta feina a fer.

El segon nivell de la piràmide és mantenir. La ponent explica com els processos que hem après en la justícia penal els fem servir en el món diari. Fem servir les tècniques perquè les sessions restauratives estan molt pensades, amb unes tècniques específiques. Serveixen en l'àmbit del dia a dia, i s'ha d'informalitzar.

Ella es refereix a la cúspide de la piràmide, tot explicant com en tots els espais volem superar el càstig i superar el binomi castigar /no fer res. S'han de cercar estratègies per superar aquest binomi.

També exposa com des de 2018 comencen a treballar amb el model escola i família. Hi ha un equip de formadors en l'enfocament restauratiu global. Del 2020 al 23 s'han format molts centre si docents (més de 1000). S'ha avaluat el programa, però encara no l'impacte. Fa referència a la importància de sensibilitzar i d'oferir acompanyament. La justícia restaurativa no és una formació, és un treball que requereix com a mínim de 3 a 5 anys. No val formar només els docents s'ha de treballar des de tota la comunitat.

Per últim es fa referència a la Guia per al desplegament de l'enfocament Restauratiu en l'àmbit educatiu, a la teoria de Kotter, Margaret Thornsborne. La metodologia de canvi proposa tres etapes amb una sèrie de passos (model 3/10):

1.- S'ha de preparar el canvi, considerant què vol dir la justícia restaurativa. Després en comunitat hem de valorar i comprometre'ns.

2.- Cal formació i concretar un pla d'acció. Sense això no hi ha canvi.

3.- Cal una avaluació i reconèixer els elements que puguin sostenir aquest canvi.

Clara Casado Coronas va parlar sobre la cultura restaurativa al Síndic de Greuges. Exposa com es tracta no tant parlar dels conflictes ambientals, sinó de centrar-se en explicar els passos concrets i intentar entendre des dels principis restauratius què es feia ja al Síndic, i després veure si hi ha aspectes en els quals es pot aprofundir. Exposa un recull d'idees i conclusions, sobretot amb assessors i tramitadors que ja han treballat aquest àmbit.

La primera Llei del Síndic de Greuges ja preveia fórmules de resolució de controvèrsies (Llei 14/1984, de 20 de març, del Síndic de Greuges). A la posterior Llei 24/2009, de 23 de desembre, del Síndic de Greuges, això es desenvolupa més. Facilitar una comunicació i una entesa entre ciutadania i AP està integrat en les funcions de la institució. Es parla de voluntariat, de confidencialitat i de cercar altres defensories d'Espanya. Hi ha diferents defensors del poble a les CCAA.

El gruix de la feina és rebre les queixes dels ciutadans agreujats i decidir, demanant informació, si l'Administració ha comès alguna irregularitat. Si això ha causat una injustícia, des del Síndic es pot demanar un altre tipus d'actuació i una altra interpretació de la norma.

La ponent explica que això no és casual, donat que el Consell d'Europa i NNUU que assignen a l'Ombudsperson aquesta tasca de mediació entre Administració i ciutadà. Un altre element important és el dret a la bona administració. És un dret de nova generació, però és revelador. Per primer cop se'n parla a la Carta de DDFF de la UE (art 51). Els ciutadans tenen dret a que l'Administració actui bé, de forma transparent, gestionant amb rigor i assumint les seves responsabilitats. És el fruit de la feina d'assessors i tramitadors. Es va donant un contingut molt més detallat a aquest dret, que implica demanar disculpes, afavorir la reparació i indemnització, i afavorir la resolució de conflictes amb mètodes alternatius. El marc legal no parla de justícia restaurativa però sí d'elements que tenen el ple encaix.

Durant el mandat del Síndic Ribó es va impulsar la necessitat de ser més accessibles. És un element important que diferencia el tarannà de l'Administració. Tot ha de ser per escrit, per garanties, però això implica la pèrdua de la comunicació directa i aquest fet treu la importància de sentir-se escoltat.

La ponent manifesta que el canvi ha de ser no només en la gestió de les queixes, sinó altres actuacions a nivell organitzatiu. S'ha millorat l'atenció al ciutadà, s'ha de potenciar el treball col·laboratiu, i s'ha de pactar contra la segregació escolar. En marc de polítiques concretes que generen disfuncions s'ha de generar espais de treball col·laboratiu. No cal que hi hagi un problema concret per començar a treballar proactivament. La idea és que la gestió de les queixes i de les actuacions d'ofici s'incorporen elements d'anàlisi.

En casos concrets té molt sentit generar espais per parlar de qué ha succeït. Quan el tramitador identifica que el cas pot tenir aquest abordatge marca l'indicador de justícia restaurativa. Pot ser que el cas només requereixi oferir a l'AP la necessitat de valorar si vol demanar disculpes o crear un espai reflexió. Des del Síndic pots recomanar, però s'ha de tenir en compte que això és voluntari; les recomanacions tenen força moral més no són vinculants.

En determinats casos, quan hi ha un servei de mediació voluntària al territori, es té la idea d'adreçar aquell servei de mediació comunitària si és una qüestió que es pot solucionar amb diàleg i corresponsabilització. A la resta del territori no està tot tant dinamitzat. És important reconèixer la importància del programa temporal del centre de mediació de Catalunya. És una iniciativa del Departament de Justícia. No sempre és fàcil accedir als punts d'accés a les pràctiques restauratives al territori, i és quelcom que s'ha d'impulsar.

Un altre aspecte important, parlant amb companyes que parlen amb l'àrea d'infància (ADEGAIA), s'adrecen a aquesta entitat o Departament de Justícia. Les respostes per escrit donen molta informació però no acaben d'encaixar amb el que diu el ciutadà. L'intercanvi directe és quan es supera el procediment més escrit. Aquí s'arriba a entendre millor la situació, i es poden transmetre millor les inquietuds que planteja el ciutadà. Es poden fer recomanacions molt més afinades i facilitar un procés entre ciutadà i administració quan es veu que això pot servir per facilitar la comunicació directa. És

important parlar de reparació.

Preguntes. Després de les presentacions, Aidà Almirall, dinamitzador de Tésera Mediació va plantejar les següents preguntes als panelistes:

- Com podem fer arribar a la ciutadania la justícia restaurativa?
- Què pot passar amb les restauratives en un context ambiental?

Segons Clara Casado cal pràctica. S'han de crear oportunitats per posar en pràctica i que es vegi la utilitat de la restaurativa. Per fer processos participatius es requereix temps i energia i la cultura d'implicació es genera amb confiança, poc a poc.

Albert Rodríguez exposa que es tracta de tipus delictius on no hi ha una víctima persona. La legislació ambiental ens porta a haver de repensar-nos que vol dir portar justícia restaurativa quan no hi ha una víctima directa o quan no és humana. Des del sistema judicial ho han treballat en casos de mort d'espècies protegides. També hi ha casos de salut pública (pot extrapolar-se a tràfic d'espècies). Incideix en que s'han de fer pràctiques molt més de cercle.

Per Mònica Albertí és important veure com la justícia restaurativa es genera amb medi. Aquesta part proactiva s'està desenvolupant molt en l'àmbit educatiu i comunitari. És important veure com es trasllada a l'ambient.

Segona part: Justícia Restaurativa Ambiental. Experiències restauratives a Catalunya i més enllà

Ponents: Gemma Varona (Universidad de País Vasco/Euskal Herriko Unibertsitatea), Antoni Cardona Barber (Universitat Autònoma de Barcelona), Júlia Barjau Dachs (European Forum for Restorative Justice) i Jordi Recordà Cos (INSTA).

Gemma Varona va començar les presentacions assenyalant que la justícia restaurativa ambiental i animal acostumen a subsumir-se, però no tenen per què ser el mateix.

La justícia restaurativa arriba de la criminologia verda. La justícia restaurativa ambiental es recent, i el Fòrum Europeu de Justícia Restaurativa també. La justícia restaurativa es centra, sobretot, en les relacions entre persones.

La ponent exposa com en el cas ambiental hem de pensar en la justícia restaurativa des de una perspectiva no antropocèntrica.

En la justícia restaurativa no hem d'estar constrenyits per què és l'il·lícit penal. La ponent exposa que ens hem de plantejar qui determina què és pernicios o il·lícit, què significa la injustícia, i que hi ha danys causats per entitats que no entren en el cercle penal.

En el seu institut tenen dos projectes oberts en matèria de justícia restaurativa ambiental:

1.- Justícia restaurativa corporativa en delictes ambientals. La ponent parla de grans delictes, que poden anar des de l'ecocidi als abocaments a rius (que poden ser il·lícits administratius). La intenció és enfocar el projecte en delictes ja prescrits, en els quals hi ha un malestar a les comunitats que cal resoldre. També exposa com han fet l'exercici de reescriure casos que han anat a la justícia ordinària amb mètodes de justícia restaurativa.

La ponent planteja la pregunta de què s'entén per justícia restaurativa corporativa/ambiental. Exposar com estan fent enquestes a empreses i activistes per sondejar sobre com poden aplicar la justícia restaurativa empresarial en temes ambientals concrets, lligant-ho amb la responsabilitat social corporativa, la Directiva europea sobre

transparència i la Directiva de diligència deguda. Aquí, exposa, entra de nou la criminologia. Les normes s'obeeixen per que ho considerem necessari i/o per temor a la sanció. També parla del risc dels interessos de les empreses i planteja la possibilitat de que pugi existir "restorative washing".

2.- Infraccions administratives comeses per joves en matèria de "basurala". El Projecte Libera, que treballa amb Ecoembes, van intentar fer un conveni/protocol sobre aquest aspecte, però no va funcionar. S'exposa de que el Projecte Libera s'ha interessat en el projecte, que consistirà en cercles restauratius multigeneracionals i amb l'Administració. La ponent parla de diàlegs restauratius que tinguin un impacte en les sancions (programes restauratius, educacionals, de neteja, etc.).

Exposa també que aquests aspectes tenen un impacte processal i normatiu, i que hi ha problemes de *greenwashing*.

Antoni Cardona Barber va assenyalar que venint del Dret penal, dins d'aquest camp trobem gent en contra de la justícia restaurativa, gent que és molt procliu i que volen fer un procediment alternatiu, i gent en una posició intermitja que pensa que el Dret penal funciona, es pot aplicar, però es pot millorar amb tècniques de justícia restaurativa.

Algunes persones, exposa, aposten a tal punt que arribaríem a la justícia penal privada (acords que siguin alternatius al Dret Penal). El ponent s'oposa a aquesta postura, i exposa que cal que víctima i victimari es trobin però no es pot acceptar que l'Acord reparador siguin d'obligat acceptació per el jutge. Estaríem en una desigualtat de tracte en la qual no es pot portar els rics a la justícia.

Als Estats Units si que es pot pactar més la qüestió penal. Qui aposta per això fa servir dos enunciats:

Històricament la víctima no ha estat escoltada o ha tingut un paper secundari o fora del procés. Existeixen atenuants de reparació del dany, el decomís de bens prèvia execució van per la víctima, etc. Al nostre ordenament jurídic la víctima té un paper. Es pot pensar millor en ella, això sí.

El ponent es planteja quin problema tenim en el cas del delictes ecològic. Si parlem de justícia restaurativa on víctima i victimari es trobin cal un dany substancial a l'ambient, que pot afectar a una concurrència de persones (que no necessàriament víctimes). Cal veure com es selecciona a qui participa en el procediment, per a que l'Acord al qual s'arribi tingui suficient legitimitat.

Segons Cardona, podem fer servir eines penals existents per millorar la restaurativa:

1.- Al delinqüent ambiental se'l pot condemnar a una pena de multa. Es podria obligar a que el diner de la pena vagi a arreglar el dany ambiental. Això ja es fa amb els delictes contra la seguretat vial.

2.- Comís. L'Estat pot comissar/confiscar béns fets servir per la comissió del delictes. Que confisqui, per exemple, camions, naus. Això es podria fer servir per reparar el dany ecològic. Aquesta tècnica es fa servir en el tràfic de drogues. Per exemple, les llanxes que es confisquen a Gibraltar es fan servir per lluitar contra el tràfic de drogues.

3.- Article 112 del Codi Penal. El jutge pot imposar la obligació personalíssima al condemnat per reparar el dany. La majoria de danys ecològics delictius els cometem empreses. Aquestes poden ser penalment responsables, però no es preveu per a ells la pena de treballs en benefici de la comunitat. S'ha d'imposar l'article 112 del Codi Penal, exposa, per a que les empreses reparin personalment amb els seus mitjans el dany comès. Simbòlicament és un concepte interessant. Si s'imposa una multa, potser l'empresa tanca. Si obliguem a reparar, no necessàriament i serveix per la restauració del dany.

La **Júlia Barjau Dachs** va centrar la seva presentació al paper del Fòrum Europeu per la Justícia Restaurativa que es va crear per donar suport a la creació i desenvolupament de la mediació. Abans es feia només la mediació, que és una forma de justícia restaurativa.

La ponent exposa com els objectius del fòrum són fer possible que tota persona a Europa tingui accés a la justícia restaurativa en tot lloc i tot moment (gratuïta i de qualitat). Ha de ser més accessible i estesa, però sobretot ha de ser una pràctica segura per tots els membres implicats.

El fòrum té una àrea dedicada a informació i comunicacions. També influeixen en polítiques europees i coordinen un consorci de polítics europeus per a que després vagin al seu país a parlar i a fer activisme als seus governs per portar la justícia restaurativa al seu país. A més col·laboren amb altres xarxes de professionals, com associacions de víctimes, presons, associacions que treballen el dret ambiental, etc.

Gràcies als grups de treball poden crear guies, oferir formacions, organitzar esdeveniments internacionals, fer un curs a l'hivern, etc. Els membres sobretot possibiliten poder treballar amb els diferents comitès i grups de treball. S'han descentralitzat de només mirar justícia

restaurativa i àmbit penal (delictes d'odi, ciutats restauratives, violència de gènere, justícia restaurativa ambiental).

La justícia restaurativa ambiental es crea l'any 2020 després d'un seminari l'any 2019 en el qual es va insistir en la qüestió ambiental. A partir d'aquí el Fòrum va començar a treballar aquest àmbit. La feina feta fins ara és més el plantejament, que no experiències. La ponent exposa com a finals d'estiu publicaran una guia.

Entre algunes de les qüestions que es plantegen trobem om s'identifiquen les víctimes, qui anirà al cercle restauratiu, o com es mesura el mal fet. És molt interessant, exposa la ponent, quan parlem de degradació ambiental irreversible. Llença la pregunta de si el dany causat es pot restaurar i de quina manera. El grup de treball, que porta 4 anys en marxa ha treballat sobretot amb mapejar les experiències de justícia restaurativa a Europa, base de dades de casos que s'estan portant a terme, i s'està intentant donar suport amb mediadors que estan donant suport a diferents països. Sobretot s'està intentant treballar molt en l'àmbit polític, en instaurar la justícia restaurativa a les institucions europees. Com a mínim donar accés i que la gent estigui sensibilitzada de la potencialitat de la justícia restaurativa.

Finalmente, **Jordi Recordà Cos** va exposar com hi ha casos concrets de justícia restaurativa ambiental. Les practiques restauratives es poden aplicar en casos ambientals quan hi ha un conflicte viu, i també per prevenir.

S'exposa un cas de justícia restaurativa a França, en el medi agrícola. Els viticultors creuen indispensable fer servir determinats productes químics per a que els seus conreus prosperin. Quan plou, els productes es filtren, contaminant l'aigua freàtica i fent que a partir de certa concentració aquesta aigua no es pugui fer servir. Va ser una situació molt tensa, ja que la població acusava als agricultors de contaminar les aigües i no poder-les consumir.

El ponent va explorar les possibles vies d'entesa aportant un enfoc restauratiu. Exposava com cal parlar amb la comunitat afectada, tenint en compte tots els participants interessats. En aquest procediment es van aportar innovacions: incorporar només les dones en l'àmbit agrícola i obrir el procés a persones que no tenen coneixement tècnic. La gent que viu al territori, explica, també té un coneixement de l'espai que pot transmetre.

La metodologia va ser la d'un cercle restauratiu, amb entrevistes prèvies, garantint un espai segur. Es van formular determinades preguntes per abordar el problema, com per exemple què podia fer cadascun dels participants per millorar la qualitat de l'aigua? Els resultats són la proposta de 27 accions. El cercle va donar un torn a cadascú per parlar. Per al ponent és important fer una reflexió per veure si realment s'han obtinguts resultats, i cal estudiar què és el que s'ha fet. D'aquestes 27 accions van sortir 2 molt sorprenents. 1.- Tots tenim productes cancerígens (per exemple, els de neteja). Aquest fet es pot millorar 2.- Cal veure si l'Administració pot fer quelcom respecte de la situació i si té a veure en el problema.

El procés va ser molt positiu per aquestes persones. Hi ha gent que no es parlava per diferents motius, i que van aconseguir seure's i dialogar. Això va donar un pas a fer moure coses. Va crear una transformació.

L'altra cara de la moneda és que després de fer les accions i aplicar-les, els polítics van decidir parar el projecte. Per tant, conclou, no hi ha resultats avaluables.

També exposa que és important també que aquestes persones siguin capaces d'empatitzar i de veure necessitats alienes. Mesos abans d'acabar el projecte, una agricultora va acudir al ponent. Havia estat malalta i tenia un càncer al cervell. Estava convençuda de que era per fer servir productes fitosanitaris. Ho va assumir com quelcom associat de forma indissoluble a la seva feina.

Un altre supòsit va ser la recepció d'una beca de la Generalitat per treballar en el PNIN de Poblet. Per al ponent un tema clau, amb tots els reptes que hi ha hagut, és crear una cultura del diàleg. És una nova forma de relacionar-nos amb els agents del territori. Poc a poc, cala. Es va plantejar diverses preguntes: Seria possible fer una gestió de tot un espai tenint la cultura del diàleg? Seria possible construir un parc natural restauratiu? El ponent exposa com va aplicar una metodologia de què és un sistema restauratiu. Calia definir la comunitat veure com es resolen els conflictes avui dia, quin marc estariem d'acord a aplicar, entre d'altres. És important que els acords siguin consensuats per els membres de la comunitat. Hi ha una necessitat de formar-se i d'aplicar un llenguatge restauratiu per a que l'altra persona ho pugui entendre.

Tot i les dificultats, es poden aplicar aquests termes. Cadascú pot prendre aquesta responsabilitat per impulsar les practiques restauratives a Catalunya.

Preguntes. Novament, després de les presentacions individuals, Lola Montejo, dinamitzadora de Tésera Mediació, va plantejar le següent pregunta als panelistes:

- Pensant en com promoure la justícia restaurativa ambiental, quins serien els propers passos i com s'han de fer?

Segons Gemma Varona, no es pot desaprofitar que estem en una dècada de Nacions Unides dels ecosistemes. És important saber que hi ha fons destinats a aquest tipus de projectes. No és que Nacions Unides estigui pensant en la justícia restaurativa expressament, però hi ha companyes seves que treballen a Austràlia i Nova Zelanda des d'aquesta perspectiva. Diu que és important recalcar i considerar aquestes dimensions que hi ha a la justícia restaurativa. És important conèixer la dimensió terapèutica de la justícia restaurativa. Fa alguna cosa que la justícia practica no pot fer. La justícia penal clàssica no es terapèutica. La justícia restaurativa té una dimensió educativa molt important. És la idea de que podem aprendre a no tenir conflictes violents.

El context actual ambiental generarà molts més conflictes, i els haurem de gestionar d'una forma no violenta. Cal que la resposta sigui menys violenta. També s'ha de nomenar qui s'ha de responsabilitzar. No és la dimensió de la justícia penal clàssica. La necessitem, sí, però té una dimensió molt estreta. La víctima es física, que no jurídica. En aquesta dimensió legal ens hem de circumscriure al que diu el dret penal, però hem de saber que es molt restrictiva.

Hi ha necessitats d'escolta, de responsabilització, que van més enllà del que la justícia penal clàssica pot oferir.

Per a Julia Barjau la justícia penal per si sola no es suficient, ni tampoc la restaurativa per la seva banda. Hem d'avançar tots al mateix nivell. S'han d'unir diferents disciplines per fer un diàleg, preguntar-nos que fem i posar-ho en pràctica. Per ella la paraula aprendre li fa saltar l'alarma de començar a sensibilitzar a nivell d'escoles. Quan parlem de les víctimes, cal tenir en compte les futures generacions en els conflictes ambientals. Com a víctima i com a generador de restaurativa en un futur. Per ella cal unir sinergies per donar una resposta general i per donar resposta concreta, cal educar en les escoles sobre el valor de la justícia restaurativa i per donar respostes no violentes.

Cardona esmenta que hi ha dos crítiques quan ens referim a justícia penal tradicional/clàssica. Aquest utilitza el dret penal per prevenir. Retribueix per prevenir o amenaça per prevenir. Si s'amenaça amb penes substancial prevenim. Cal formar a jutges i fiscals sobre justícia restaurativa, i això no s'estudia a les oposicions. A nivell dogmàtic, de valoració del delicte, cal valorar i canviar l'òptica de qui es la víctima, si una persona física o l'ambient.

Jordi Recordà va esmentar que es molt important crear un grup de treball per continuar treballant.

Gemma també va esmentar que ells han fet un treball empíric sobre qui està a presó per aquest tipus de delictes. El Dret penal és discriminatori. No hi ha cap perfil realment, tot i haver moltes condemnes per abocaments a nivell de la Unió Europea. Cal diferenciar sobre què és delicte i a qui es jutja, es deté i es condemna? Son preguntes amb respostes diferents, que haurien que tenir que veure però no ho tenen. La justícia restaurativa és una justícia de pràctics que intervenen amb persones que han comès delictes i persones que els han patit que volen una resposta menys punitivista. El dret penal es garantista, i el dret democràtic no té res a veure amb el dret inquisitorial. No obstant la pràctica del dret penal és discriminatòria, i en aquest tipus de delictes més encara. Varona exposa com els moviments ecologistes i animalistes s'agafen al Dret penal, però el Dret penal et pot agafar a tu. Sent moviments emancipatoris, podem veure qui està condemnat per maltracte animal i l'ambient i veure si és eficaç aquesta pena per prevenir.

Cal entendre que el concepte que fa servir la justícia restaurativa de víctima no és un concepte antagonista i tampoc és un concepte patològic. S'ha de treballar amb la multiplicitat d'actors que cometen els delictes. No s'ha de demonitzar les empreses, però s'han d'exigir responsabilitats.

Finalment, l'esdeveniment va tancar amb una activitat en la plataforma Menti.

Una paraula que resumeixi el que s'ha compartit durant el matí.

66 responses

